

Souhrnná zpráva o realizaci projektů podpořených dotačním podprogramem VISK 1 v roce 2020

Zpracoval odborný garant programu: PhDr. Vít Richter

Základní statistické ukazatele:

- Počet podaných projektů: 8
- Počet schválených projektů: 6
- Počet vyřazených projektů: 2
- Finanční požadavky hodnocených projektů: 4 828 000,- Kč
- Finanční prostředky schválených projektů: 2 097 000,- Kč

Č. proj.	Název	Požadavek	Dotace	Žadatel
1	Výzkum nakladatelských subjektů ve vztahu ke knihovnám	213 000	193 000	Univerzita Karlova v Praze
2	Komparace percepce digit. odborných textů uživatelů veř. a akad. knihoven za rok 2019	300 000	0	Univerzita Karlova v Praze
3	Publikační činnost Sdružení knihoven ČR	115 000	101 000	Sdružení knihoven ČR
4	Central	1 259 000	1 259 000	Městská knihovna v Praze
5	Efektivní knihovna v digitálním prostředí 2020	233 000	163 000	Městská knihovna v Praze
6	Nová koncepce rozvoje knihoven: do knihoven a pro knihovny	171 000	171 000	Městská knihovna v Praze
7	Virtuální národní fonotéka - 2. etapa: pilotní redesign	740 000	210 000	Národní technická knihovna
8	Personální podpora Porad. a eduk. centra SVKUL II. - metodik PEC - knihovnick edukátor	1 797 000	0	Severočeská věd. knihovna v Ústí n. Labem, p.o.
CELKEM		4 828 000	2 097 000	

Projekty hodnotila hodnotitelská komise dne 10. 2. 2020. Základním kritériem pro hodnocení projektů podprogramu VISK 1 byl soulad s Koncepcí rozvoje knihoven v ČR na léta 2017-2020, dále přiměřenost rozpočtovaných nákladů a jejich souvislost s VISK 1, kvalita zpracování projektu a přínos pro další knihovny. V převážné míře se jednalo o projekty s celostátním dopadem, případně projekty typově nezařaditelné do ostatních podprogramů VISK. Lze konstatovat, že všechny podporované projekty splnily stanovené cíle.

1. Výzkum nakladatelských subjektů ve vztahu ke knihovnám

Žadatel: Univerzita Karlova v Praze

Požadavek: 213 000 Kč

Dotace: 193 000 Kč

Na základě hloubkového sociologického výzkumu byla zpracována studie zaměřená na české nakladatelské prostředí a na preference, motivace či ochotu nakladatelů poskytnout obsah dokumentů v rámci jednotlivých přesně definovaných distribučních modelů ve vztahu k e-knihám.

Byla analyzována možnost spolupráce dvou subjektů pracujících s e-knihou a to nakladatelství a knihovna. Hlavním cílem projektu bylo tedy zjistit, jaké jsou nakladatelské preference ve vztahu k e-knihám, jaké jsou jejich možnosti poskytování obsahu, jaké jsou preferované distribuční kanály e-knih a především jaké jsou možné modely spolupráce s knihovnami (a to jak finanční, technické apod.). Průzkumu se zúčastnilo 103 zástupců nakladatelství. Vydávání e-knih je stále spíše i u nakladatelských subjektů doplňkovou činností, ovšem v současné době e-knihy ovlivněné covidovou epidemií získávají trvalé místo ve vydávání knih na knižním trhu v ČR.

- Téměř polovina těch nakladatelů, co e-knihy nevydávají (48 %), si myslí, že je vydávat ani nezačnou.
- Pro čtvrtinu nakladatelů je největší problém u vydávání e-knih ochrana proti pirátství (34 %) a licenční smlouvy s nakladateli (31 %)
- Více než polovina nakladatelů (51 %) nevydává e-knihy bez tištěné knihy.
- 44 % nakladatelů vydává e-knihu až po vydání tištěné e-knihy, 36 % současně s tištěným titulem.
- 34 % nakladatelů vydává současně tištěnou a e-knihu.
- Více než čtvrtina nakladatelů považuje e-knihy za důležité (33 %), čtvrtina (31 %) respondentů je považuje za důležité.
- Vydávání knih ve vztahu k žánru – ze 103 nakladatelství je to 60 % vydávání naučné literatury, 53 % beletrie a 47 % populárně naučné literatury (literatura faktu).

Připravuje se publikování výsledku průzkumu v časopisech Čtenář a Knihovna.

2. Publikační činnost Sdružení knihoven ČR

Žadatel: Sdružení knihoven ČR

Požadavek: 115 000 Kč

Dotace: 101 000 Kč

Cílem projektu bylo vydání e-sborníku příspěvků z konference Knihovny současnosti, tradiční vrcholné akce českého knihovnictví. Vzhledem k pandemii došlo k přesunu konference Knihovny současnosti do virtuálního prostředí, akce proběhla ve dnech 2. – 4. listopadu pouze on-line formou. Byla proto podána žádost o změnu projektu, která byla schválena, takže ve sborníku mohly být zveřejněny a honorovány i audiovizuální záznamy přednášek, nikoliv pouze textové příspěvky. Někteří přednášející pak své vstupy doplnili i textovými příspěvky. Celá akce byla nahrávána a jednotlivé přednášky jsou pak sdíleny přes platformu youtube, avšak neveřejně a přístupné pouze odkazem zveřejněným ve sborníku.

E-sborník je k dispozici zdarma pro každého zájemce, viz <https://sdruk.cz/sbornik-z-knihoven-soucasnosti-2020/>. Sborník byl zveřejněn 21. 12. 2020, tedy necelé dva měsíce po samotném konání akce. Má celkově 158 stran, na youtube pak je k dispozici ke zhlédnutí 24 přednášek či debat, viz <https://sdruk.cz/knihovny-soucasnosti-na-youtube/>. Součástí sborníku jsou i shrnutí jednotlivých programových bloků od jejich garantů: https://sdruk.cz/wp-content/uploads/2020/12/knihovny_soucasnosti_2020.pdf.

3. Central

Žadatel: Městská knihovna v Praze

Požadavek: 1 259 000

Dotace: 1 259 000

Cílem projektu CENTRAL je zajistit katalogizaci české beletrie prostřednictvím Souborného katalogu ČR (SK ČR) a rozvíjet systém pro sdílení bibliografických dat o monografických sériích. Plánovaný cíl zajistit katalogizaci 3 000 titulů české beletrie prostřednictvím SK ČR byl naplněn zpracováním 3 876 záznamů v období leden až prosinec 2020 a jejich odesláním do báze České národní bibliografie a nabídnutím knihovnám dále v SK ČR. V rámci řešení

projektu došlo k doplnění funkcionality, která zajišťuje na vyžádání stahovat záznamy ze SK ČR přes protokol z39.50, stahování záznamů do SK ČR přes protokol OAI-PMH, zajistit průběžné párování vyčištěných záznamů vedených v databázi sérií se záznamy ze SK ČR. Projekt CENTRAL naplnil v roce 2020 plánovaná očekávání, do SK ČR byly dříve (než je zaslali příjemci PV) dodány kvalitní záznamy pro beletrii, které mohou knihovny přebírat, čímž ušetří za vlastní katalogizace. Zároveň pak i tyto knihovny disponují kvalitnějšími záznamy, což se projeví ve všech činnostech, při nichž se se záznamy pracuje - ať už se jedná o správu SK ČR, portál knihovny.cz, vedení informací o digitalizaci, do budoucna SDNNT. Projekt Central přispěl k sjednocení katalogizace beletrie v městských knihovnách, což se odrazilo i ve snížení počtu duplicitních záznamů v SK ČR u tohoto typu literatury vydané v posledních dvou letech.

4. Efektivní knihovna v digitálním prostředí

Žadatel: Městská knihovna v Praze

Požadavek: 233 000 Kč

Dotace: 163 000 Kč

Cílem projektu bylo provést komparativní průzkum pro službu poskytování e-knih v českých knihovnách, získat data o postojích čtenářů k e-knihám, která jsou nutná pro další rozvoj této služby, zjistit změny oproti předchozím šetřením a mapovat trendy využití e-knih v českých knihovnách s ohledem zejména na proměny v čase a místě.

Závěrečná zpráva obsahuje interpretaci výsledků z průzkumů realizovaných v rámci projektu. Bylo provedeno dotazníkové šetření mezi čtenáři Městské knihovny v Praze (dále MKP), uskutečněného v roce 2020 a komparaci výsledků s průzkumem z roku 2019. Výběrové šetření bylo zaměřeno na využívání e-knih čtenáři MKP, na způsoby opatření e-knih, preference opatření titulu, na potenciální čtenáře a „nečtenáře“ e-knih a na jejich důvody k nevyužívání e-knih. Součástí výzkumu e-knih bylo dotazování se čtenářů čtyř mimopražských veřejných knihoven (Krajská knihovna F. Bartoše ve Zlíně, SVK Kladno, MK Česká Třebová, Knihovna J. Mahena v Brně). Jednalo se o kvantitativní typ výzkumu, metodou sběru dat byl online dotazník (CAWI) a formou sběru dat byl náhodný výběr čtenářů MKP starších 15 let. Výběrový soubor byl 1 173 respondentů. Hlavní závěry průzkumu:

- Průměrný počet využitých e-knih v letech 2020 a 2019 je překvapivě stejný, a to 38 e-knih za rok.
- Podíl respondentů z MKP, kteří jsou informováni o možnosti stahovat knihy z webu MKP, výrazně vzrostl a to ze 42 % na 51 %.
- Hlavní důvody nečtení e-knih zůstávají stejné i v roce 2020., důvodem nečtenářství e-knih je stále preference tištěné knihy.
- Zvýšila se informovanost o e-knihách na webu MKP (ze 42 % na 51 % respondentů).
- Mírně se zvýšila informovanost z webu/katalogu MKP o e-knihách (ze 73 % na 79 %).
- Rovněž nejsou výrazné změny ani u způsobu nakládání e-knih po stažení, jen v roce 2020 se o 6 % zvýšilo množství těch čtenářů, kteří pracujíc s e-knihou hned po stažení (z 29 % na 35 %).
- U způsobu výběru e-knih ke stažení z MKP se zvýšilo množství respondentů, kteří hledají konkrétní titul jako e-knihu (ze 48 % na 52 %), naopak klesl počet těch, kteří prochází seznam e-knih v katalogu a z nich si vybírá (ze 33 % na 23 %).
- Preferovaným žánrem čtenářů MKP v roce 2020 je stále beletrie – čtenář MKP si ihned vypůjčí tištěnou knihu v knihovně (41 %), koupí novou tištěnou knihu (17 %), vypůjčí si tištěnou knihu od známých (13 %).
- Tištěná kniha je i druhou volbou (vypůjčení tištěné knihy od známých (24 %), vypůjčení tištěné knihy v knihovně (21 %).
- Volba tištěné knihy je i v případě odborné literatury.
- V roce 2020 vzrostl zájem o audioknihy.
- Preferovaným formátem knih je stále tištěná kniha.

Výstupy projektu jsou zveřejňovány na specializované projektové stránce Hodnota knihovny. V impaktovaném světovém periodiku byl zatím publikován jeden odborný článek (<https://www.mdpi.com/2078-2489/11/2/72>), vydání dalších dvou se připravují (The Electronic Library, IFLA Journal).

5. Nová koncepce rozvoje knihoven: do knihoven a pro knihovny

Žadatel: Městská knihovna v Praze

Požadavek: 171 000 Kč

Dotace: 171 000 Kč, na základě žádosti ze dne 18. 11. 2020 navýšena na 186 000 Kč

Cílem projektu bylo zpracování témat nové Koncepce rozvoje knihoven tak, aby byla přístupná a snadno uchopitelná nejen pro knihovnické profesionály, ale také knihovníky z neprofesionálních knihoven na malých obcích a zástupce zřizovatelů knihoven.

Původní plán projektu zahrnoval 14 setkání s metodiky v krajských knihovnách po celé České republice. Z důvodu opatření v souvislosti s koronavirovou situací se počet osobních setkání snížil na pět a větší část projektu byla přesunuta do on-line prostředí. Vznikl plán na přebudování stávajícího webu koncepce.knihovna.cz v univerzálně dostupný nástroj.

Druhou částí projektu bylo zpracování brožury, která Koncepci rozvoje knihoven shrnuje. V průběhu podzimu v souvislosti s dalšími plánovanými kroky Knihovnického institutu Národní knihovny ČR byl počet tištěných brožur navýšen z původně plánovaných 4.000 na 10.000 výtisků, aby se tato brožura dostala vedle profesionálních knihoven také do obcí s neprofesionálními knihovnami a tím bylo vedení obce upozorněno na důležitost této instituce. Více než 3.500 brožur bylo do konce roku odesláno pověřeným knihovnám, 6.000 brožur převzala Národní knihovna ČR. Přínosem tištěné brožury, která bude dostupná také on-line, je shrnutí a zjednodušení kompletního znění Koncepce rozvoje knihoven.

6. Virtuální národní fonotéka - 2. etapa: pilotní redesign

Žadatel: Národní technická knihovna

Požadavek: 740 000 Kč

Dotace: 210 000 Kč

Cílem projektu byl redesign portálu Národní fonotéka, rozšíření služeb portálu a vzdělávání a osvěta v oblasti správy a ochrany zvukových nosičů. S pomocí dotace byl zásadním způsobem inovován a zpřehledněn webový portál (narodnifonoteka.cz). Cílem této inovace bylo modernizovat grafický vzhled, zavést jednoznačné identifikační prvky pro jednotlivé nosiče (barevné piktogramy), přiblížit se potřebám široké veřejnosti a oprostit se od knihovnické terminologie a organizace dat, což někdy vede k nesrozumitelnosti pro veřejnost. Na základě doporučení komise VISK 1 byla na web umístěna přehledová tabulka s počty dodávaných dat od všech subjektů. Kromě referenční báze (obsahuje zveřejněné informační prameny) byla na webu zavedena zcela nová informativní sekce, kde jsou monitorovány aktuality z oboru, vzdělávací apod. akce nejen ve vztahu k Národní fonotéce. Byl připojen Adresář s kontakty na významné světové spolky, instituce, fonotéky apod. Portál tak převzal úlohu národního centrálního přístupového bodu k celé dané oblasti. Byla rozšířena nabídka nahrávek k poslechu a to zapojením digitalizátů Národního muzea, kde jejich počet průběžně narůstá v rámci plnění projektu Nový fonograf. Byly zahájeny práce na anglické mutaci webu portálu, zatím chybí překlady k textům, na něž již nestačily finanční prostředky. Bylo realizováno několik webinářů, prezentací a přednášek pro studenty ve spolupráci s lektory z MU KISK, NM a NK ČR, např. Digitální kurátorství: Strategie ochrany a správy digitálních dat, Získávání odborných kompetencí pro oblast správy a ochrany zvukových nosičů, Stav péče o zvukové kulturní dědictví v ČR, Národní fonotéka opět na rozcestí (prezentace na konferenci AKM on-line). Všechny prezentace jsou dostupné v Institucionálním repozitáři NTK bez omezení.

Hodnotitelská komise podprogramu VISK 1 – rok 2020

Předseda:

Mgr. Daniel Bechný, ředitel Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje

Členové:

Mgr. Michal Denár, Městská knihovna Česká Třebová

Mgr. Blanka Konvalinková, ředitelka Krajské vědecké knihovny v Liberci, p.o.

Mgr. Edita Lichtenbergová, Národní knihovna ČR

Ing. Libuše Nivnická, ředitelka Knihovny Jiřího Mahena v Brně, p.o.

Tajemnice:

Mgr. Petra Miturová, Ministerstvo kultury

Odborný garant:

PhDr. Vít Richter, Národní knihovna ČR

V Praze 11. 2. 2020